

Spis treści

Wstęp	13
Część I. Krytyka merytoryczna a chytra napastliwość	19
1. Istota i standardy krytyki	23
1.1 Pojęcie krytyki	23
Etymologia słowa 'krytyka'	23
Istota krytyki	25
Potoczne rozumienie krytyki	26
1.2 Krytyczne podejście do zjawisk. Postawa krytycyzmu	27
1.3 „Krytykanctwo”	28
1.4 Warunki i kryteria racjonalności krytyki	30
Wzór krytyki wyważonej – nauki biskupa Krasickiego	30
Katalog krytyki jałowej	33
Kolizja krytyki z kurtuazją	36
2. Krytyka jako narzędzie walki	38
2.1 Polemika	38
2.2 Rodzaje krytyki	43
2.3 Dyskredytacja jako szczególny rodzaj krytyki	47
2.4 Istota i korelaty dyskredytacji	48
Metafora kredytu	48
Dyskredytacja jako próba „skreślenia”	50
Potoczne skojarzenia a wieloaspektowa struktura zjawiska	51
3. Dyskredytacja pryncypialno-programowa	53
3.1 Dyskredytacja jako korelat krytyki merytorycznej	53
3.2 Dyskredytacja korekcyjna i wyrównawcza	54
3.3 Dyskredytacja demaskatorska	55
3.4 Granice obiektywizmu	57
3.5 Pryncypialność chybiona i jałowa	59
4. Krytyka złośliwa i destrukcyjna	64
4.1 Istota i skala złośliwości	64
Złośliwość okolicznościowa	64
Skala złośliwości rozmyślnej	65

Złośliwość... życzliwa	66
Złośliwość agresywna	68
4.2 Pobudki i intencje krytyki złośliwej	69
4.3 Agresywna konfrontacja	73
4.4 Wyróżniki krytyki złośliwej	78
Część II. Pobudki, cele i taktyka złośliwych krytyków	81
5. Psychiczno-moralne oblicze tendencyjności	84
5.1 Dyskredytacja jako kompensacja własnej słabości	84
Psychologia „wyrównania”	86
5.2 Dyskredytacja jako „kontrkrytyka”	90
5.3 Wyrachowana dyskredytacja podstępna	93
5.4 Obłudna dyskredytacja pseudopryncypialna	96
5.5 Między cynizmem a pobożnymi życzeniami	99
6. Funkcje i cele manipulatorskiej dyskredytacji	102
6.1 Typowe funkcje dyskredytacji	102
6.2 Cele pragmatyczne – doraźne i dalekosiężne	104
Dyskredytacja pierwotna (prewencyjna) i wtórna (rewizyjna)	105
Etapy zastosowania	105
Program maximum i program minimum	106
Zakłócanie komunikacji między przeciwnikiem a „naszą” publicznością	107
6.3 Cele propagandowe i ideologiczne	107
Zakładanie wędzidła	107
Klucz do „rządu dusz”	108
Delegitymizacja a unieważnienie	109
Topnienie niegdyśszych śniegów	110
6.4 W sidłach metady dyskredytacji	110
Dwa poziomy dyskredytacji	111
Błędne koło uwiarygodnienia	112
Arbitralizm: wiarygodność jako przywilej jednej strony sporu	113
7. Taktyka i narzędzia dyskredytacji podstępnej	115
7.1 Autopromocja zastępca i pasożytnicza	115
Napaść zamiast własnego opisu	115
Orientacja pasożytnicza	117
7.2 Wykretność i taktyka dywersyjna	117
7.3 Dyskredytacja przez prowokację	119
Spektrum chwytów prowokacyjnych	119
Prowokowanie przeciwnika do błędów	121
Samopotwierdzenie oskarżeń	122
Pasożytnicza forma „prowody dyskredytacji”	122
7.4 Arbitralna pozycja – nagrodą za przebiegłość i bezwzględność	123
Przewaga gracza bezwzględnego	123
Sędzia we własnej sprawie i wyrocznia	125
7.5 Typowe środki podstępnej dyskredytacji	126
7.6 Atak frontalny, zakulisowy, zakamuflowany, perfidny	128
8. Predyskredytacja (dyskredytacja preselekcyjna)	130

8.1	Predyskredytacja sitwarsko-salonowa	131
8.2	Kontrowersyjne, czyli... nudne	132
8.3	Odstraszanie, czyli predyskredytacja lękowa	134

Część III. Metodyka złośliwości: tendencyjność jako narzędzie piętnowania i wykluczenia

9.	Krzywe zwierciadło, czyli deformacja cudzego wizerunku	143
9.1	Przypisanie wad i negowanie walorów	144
	Sposoby „imputacji”	145
	Repertuar „amputacji”	145
9.2	Insynuacja	148
	Tak cię widzą, jak cię piszą	148
	Typowy repertuar insynuacji	149
9.3	Poziomy wyrafiniowania	151
	Natręctwo, kamuflaż, przewrotność	151
	Bilet w jedną stronę	152
	„Nadwymowność”	152
9.4	Pytanie-insynuacja	153
	Sugestia przemysłowa	154
	Silna sugestia z asekuracją	154
	Sugestia „z haczykiem”	155
	Uzupełnienie i rozstrzygnięcie	155
10.	Tendencyjne redukcje i znaki równości	157
10.1	Metonimie i synekdochy	157
10.2	Dwa kierunki relacji ‘całość – część’	161
10.3	Tendencyjne uproszczenia	164
	Arbitralne przesądzanie	165
	Przeinaczenia – „naciągane” interpretacje	167
	Kategoryczny... relatywizm	168
11.	Etykiety	169
11.1	Nazwa redukcyjna	169
11.2	Poreczny wynalazek erystyki	170
11.3	Genealogia terminu	172
11.4	Schematyczna kategoryzacja	174
11.5	Autoidentyfikacja i stygmatyzacja	175
11.6	„Klisze” propagandowe	176
11.7	Istota i morfologia etykietek	178
11.8	Mechanizm „przyklejania etykietek”	179
11.9	Epitet a etykieta	180
	Epitet jako subiektywizująca ekspresja emocji negatywnych	180
	Etykieta jako pozorna obiektywizacja uprzedzeń	181
11.10	Informacyjna zawartość i wartość poznawcza etykietek	182
	Sugestywne skróty myślowe	182
	Etykiety – pokarm dla mas	184
11.11	Funkcje etykietek	185

Część IV. Szukanie dziury w całym, czyli punkty zaczepienia i płaszczyzny ataku	187
12. Dyskredytacja detaliczna i hurtowa	190
12.1 Poziomy dyskredytacji – obiekt krytyki	190
Odór całości i dziura w całym	191
Ludzie a idee	192
12.2 Dyskredytacja osobista a dyskredytacja grupowa	193
Dyskredytacja reprezentantów	193
Dyskredytacja reprezentowanych	194
12.3 Okazjonalna dyskredytacja osobista w dyskusjach i debatach	195
Doraźna dyskredytacja poznawcza	195
Dyskredytacja poznawczo-moralna	196
Relatywizacja prawdy lub monopol na pryncypialność	197
Moralizatorstwo i „obyczajówka”	197
12.4 Płaszczyzny i schematy trwałej dyskredytacji osób	198
13. Niezgodność osoby z wizerunkiem i wymaganiami	200
13.1 Dezawuowanie tożsamości i autentyczności	200
Dyskredytacja identyfikacyjna	200
Dyskredytacja biograficzna	204
13.2 Podważanie osobistej pozycji i dorobku przeciwnika	206
Dyskredytacja statusowa	207
Dyskredytacja tezauryczna, czyli przekreślenie dorobku	209
13.3 Podważanie kwalifikacji i predyspozycji	212
Dyskredytacja poznawcza	212
Dyskredytacja dziedzinowa	215
Dyskredytacja zawodowa	216
14. Złe wrażenie i podejrzone koneksje	219
14.1 Dyskontowanie lub sugerowanie niekorzystnego wrażenia	220
Dyskredytacja impresyjno-emocjonalna	221
Dyskredytacja estetyczna	223
Dyskredytacja komunikacyjna	224
Dyskredytacja charakterologiczna	226
Dyskredytacja psychiatryczna	227
14.2 Nieodpowiednie więzi, czyli zachęta do izolacji i ostracyzmu	230
Dyskredytacja alienacyjna	230
Dyskredytacja socjometryczna	231
Dyskredytacja „towarzyska”	233
Dyskredytacja obyczajowa	234
15. Niegodna postawa i złe zachowanie	236
15.1 Przypisywanie niechlubnych postaw	236
Dyskredytacja wulgarnoeconomiczna	237
Dyskredytacja ideowa	238
Dyskredytacja moralna	240
15.2 Dyskredytacja represyjna – na płaszczyźnie występku i kary	242
Dyskredytacja pruderyjna	243
Dyskredytacja prawna lub pseudoprawna	246
Totalny rygorysta, czyli syndrom przyzwoitki – moralizatora – legalisty	248

16. Akcenty dyskredytacji grupowej	251
16.1 Wygoda dyskredytacji kolektywnej	251
16.2 Płaszczyzny dyskredytacji grupowej	252
16.3 Dyskredytacja na płaszczyźnie statusu grupy	253
Dyskredytacja socjalna (społeczna)	254
Dyskredytacja depriwacyjna	255
16.4 Dyskredytacja grupowa na płaszczyźnie swojskości-obcości	256
Dyskredytacja kulturowo-rasowo-etniczna	257
Dyskredytacja światopoglądowa	257
16.5 Dyskredytacja historyczna	258
Dyskredytacja genealogiczna	259
Dyskredytacja bilansowa	259
16.6 Dyskredytacja sztandaru (ideologiczna)	260
Dyskredytacja reliktowa	261
Dyskredytacja likwidatorska („upadłościowa”)	261
Dyskredytacja „kliniczno-asenizacyjna”	262
16.7 Dyskredytacja na płaszczyźnie legitymacji społecznej (pod hasłem nieprawowitości)	263
Dyskredytacja delegitymizacyjna	263
Dyskredytacja delegalizacyjna	263
Część V. Ponížanie zniewagami i śmiechem	267
17. Istota zniewag	269
17.1 Etymologia i metaforyka terminów określających znieważanie	269
17.2 Zniewaga jako negatyw etykiety i grzeczności	273
17.3 Zniewaga a zniesławienie	275
18. Mechanizm znieważania	280
18.1 Stopnie znieważania	280
18.2 Specyfika obrazy	282
Węższe i szersze rozumienie obrazy	284
Odczucia – czy reguły?	285
Publiczny kontekst obrazy	286
Prawnicze ujęcie obrazy i zniewagi	286
18.3 Znieważanie jako agresywna manipulacja	288
Emocje, wyrachowanie, premedytacja	288
Kalkulacje impertynentów i arogantów	289
18.4 Popularność i paradoksalna skuteczność zniewag	291
Atrakcyjna dotkliwość zniewag	291
Spektakularność i „wydajność” zniewag	293
Niezwadność zniewag	293
19. Konwencjonalne formy znieważania	295
19.1 Środki konwencjonalne a napaści	296
19.2 Konwencjonalne sposoby obrażania	297
Impertynencje	297
Afronty	299
Niby-gafy	300

	Rozmyślny nietakt i niegrzeczność	301
	Dyskredytacyjna obstrukcja i dywersja	302
	Wyrafinowana i przewrotna forma obrazy i zniewagi: pseudoetykieta	304
20.	Napastliwe formy zniewagi	308
20.1	Błuznierstwa, złorzeczenia, przekleństwa	308
20.2	Epitety	309
20.3	Przezwisko (ksywa)	310
20.4	Obelgi i inwektywy	311
	Atrybuty obelgi	312
	Osobliwości inwektyw	312
20.5	Wyzwisko	313
	Artystyczna lawina inwektyw i wyzwisk	314
	Kumulacja obelg i wyzwisk	315
20.6	Wulgaryzmy	316
	Niewybredne korelaty i ekwiwalenty słów obraźliwych	317
20.7	Zniewagi czynne	319
20.8	Napastliwość praktyczno-symboliczna	320
21.	Ośmieszanie i wyśmiewanie, czyli dyskredytacja prześmiewcza	321
21.1	Ucieszna forma znieważania	321
21.2	Ekstensywność a intensywność zniewagi	323
21.3	Ośmieszanie i wyśmiewanie	324
21.4	„Zabić śmiechem”: Humor i satyra jako narzędzie walki	325
21.5	Poetyka krytyki prześmiewczej	326
	Parodia	327
	Karykatura	328
	„Boyówkarz”	329
	Ironia	330
21.6	Rodzaje taktyk prześmiewczych	331
21.7	Obracanie powagi w żart	332
21.8	Taktyka ironisty	333
21.9	Wykpiwanie	334
	Jedzeniówka	335
21.10	Drwina	335
21.11	Szyderstwo	337
21.12	Niewybredne formy ośmieszania i wyśmiewania	339
	Część VI. Spektrum form zniesławiania	343
22.	Tendencyjne osądzanie i fałszywe oskarżenia	346
22.1	Atrakcyjny sposób dyskredytacji	346
22.2	Subtelności metodologiczno-pojęciowe	347
22.3	Skala form zniesławiania	349
	Stopnie złej woli	349
	Stopień nieprawdziwości	351
22.4	Zniesławianie publiczne	351
	Asekuracyjne formy zniesławiania publicznego	352
	Kompromitowanie	355
	Frontalne, konfrontacyjne formy zniesławiania	357

22.5 Atak skryty, czyli kryptodyskredytacja	360
Metoda „kolporterska”	361
Kamufaż – przemysł trucizny	362
Komfort nieodpowiedzialności	362
23. Obmowa, czyli dyskredytacja zaoczna i „zapleczna”	364
23.1 Wyróżniki obmowy	364
23.2 Gorliwy akces otoczenia	366
23.3 Dyskredytacyjna „partyzantka”	366
23.4 Typy i formy obmowy	370
24. Typowe narzędzia obmowy	372
24.1 Plotkarska forma obmowy	372
Istota plotki i „plotkowania”	373
Plotka a pogłoska	374
Nośność i zaraźliwość plotki	376
Ekwiwalent podejrzeń, posądzeń i pomówień	377
24.2 Zdrada informacyjna	378
24.3 Przecieki, czyli upublicznienie tajemnic urzędowych	380
Istota zjawiska	381
Przeciek uspołeczniiony	382
Paradoksalna wiarygodność wiadomości niepełnych i niesprawdzonych	383
24.4 Donosicielstwo	384
Poetyka donosu	385
Odmiany denuncjacji	386
25. Arsenal przewrotności	389
25.1 Osobliwości dyskredytacji perfidnej	389
25.2 Stopnie przewrotności (kurs Plutarcha)	390
25.3 Jadowita rycerskość, czyli perfidne formy obrazy i zniesławienia	394
25.4 Pochwała jako obraza i piętno	395
25.5 Przewrotne formy zniesławienia	398
Perfidna kryptokalumnia	398
Perfidna kryptodenuncjacja	399
25.6 Przewrotna samokrytyka	401
26. W pajęczej sieci sprostowań	403
26.1 Powody do sprostowania	403
26.2 Zadanie i wymagania wobec sprostowań	406
Rygory prawne	406
Wymagania merytoryczne i obyczajowe	409
26.3 Sprostowanie jako... utrwalenie i potwierdzenie	410
Paradoksy „aktu sprawiedliwości”	411
26.4 Bigoteryjna i wykrętna manipulacja sprostowaniem	411
Wymuszony i nieszczerzy akt pokory	412
Sprostowanie jako wykręt	412
26.5 Przewrotna forma „zadośćuczynienia”	416
Atut pierwszeństwa	416
Siła bezwładności	417
Rozbieżność zainteresowań	418
Przewrotna manipulacja sprostowaniem	418

Odwracanie kota ogonem.....	419
Moje na wierzchu.....	420
W potrzasku.....	421
Postscriptum	422
Literatura	424
Spis tabel schematycznych	429
Indeks nazwisk	430